

Alessandro Marengo

Tanulmány a *Kik támadják Magyarországot és miért?* című könyvről

Unusual Approach to the Book “*Who Attack Hungary and Why?*”¹

ÖSSZEFOGLALÁS

2010-es választások után Magyarországon átfogó átalakítás kezdődött meg. Az 1989-ben felállított, az MSZMP utód-szervezetét is befogadó politikai be-
rendezkedés a választásokon leváltásra került, továbbá két rendszerváltó párt (MDF, SZDSZ) kibukott a magyar politikai életből. 8 év elhibázott gazdaság- és nemzetpolitikája után, az Orbán Viktor által vezetett polgári kormány teljes gazdasági, pénzügyi, morális és politikai válságban vette át az ország irányítását.

Teljes körű átalakításra volt szükség, és mivel a korábbi rendszer elemei „elrohadtak”, az átalakítások olyan csoportok hatalmát és befolyását szüntették meg, akiket felelősség terhelte a válság kialakulásáért, illetve igénytelenül szemet hunytak felette. Voltak olyan csoportok is, és ez még az előbbieknél is rosszabb, akik profitáltak Magyarország nyomorából. A polgári kormány saját hite, filozófiája és a magyar történelmi tapasztalatok alapján elkezdte rendbe tenni az országot. Emiatt a rendszerváltás időszakában sem

ALESSANDRO MARENGO a Kodolányi János Főiskola nemzetközi tanulmányok szakának II. évfolyamos hallgatója (alex.marengo.it@gmail.com).

látott nemzetközi „össztűz” alá került az ország, sok eddig „partnerként” gondolt nemzet fordult el tőlünk, és tették mindezt úgy, hogy meg sem vizsgálták az objektív körülményeket. A könyv a 2012. május végéig bekövetkezett eseményeket vizsgálja meg, három különböző szakértő meglátása szerint. A könyv három része teljesen különböző egymástól, mivel a szerzők szakmai (de nem értékrendi) értelemben különböző területekről jöttek, és ez pozitívan hatott a könyvre, mivel három teljesen eredeti és szakmailag megalapozott elemzést ismerhetünk meg e könyv jóvoltából.

SUMMARY

After the victory of the right-wing coalition in 2010, an overall transformation started in Hungary. After eight years of socialist mismanagement, the country, already in a state of recession and political turmoil, was to face the 2008 financial crisis. Hungarians, who happily welcomed the change of regime back in 1989 and then accession to the European Union in 2004, had become deeply disillusioned with both the Neo-Liberal economic solutions and the consequences of membership in the European Union. They have given a clear signal to PM Orbán of their inability to bear the costs of the profits realized by multinational corporations and of any more austerity measures. The government understood the message, and taxed big businesses, lowered taxes for small and medium-sized companies, and shifted from the failed consensual model to a more efficient majority model. All these earned numerous enemies to the government, and so this book gives several answers to the question: “Who attack Hungary and why?”

TÓTH GY. LÁSZLÓ POLITOLÓGUS, 1998 ÉS 2002 KÖZÖTT A MINISZTERELNÖKI KABINET KULTURÁLIS TITKÁRSÁGÁNAK VEZETŐJE:
KIK TÁMADJÁK MAGYARORSZÁGOT ÉS MIÉRT?

A szerző a jelenlegi állapotok bemutatásával kezdi meg első főfejezetét („Kitekin-tő”). Az Egyesült Államok már elvesztette az 1990-es évek elejére elért egyeduralmát, amikor is a Szovjetunió szétesésével egyedül maradt globális szuperhatalomként. Akkoriban Francis Fukuyama műve alapján ezt a „történelem végének” értékelték, a nyugati liberális demokrácia teljes győzelmeként. Minden más politikai, gazdasági, kulturális modell elsorvadt vagy alulmaradt a versenyben (elsődleges példák erre a kommunista-szocialista struktúrák). A 2008-ban bekövetkezett gazdasági válság sok országban, mint az várható volt, társadalmi, morális, politikai válságot is okozott, ahogy a szerző helyesen megállapította. A magas államadósság és a külkereskedelmi hiány miatt az Egyesült Államok háttérbe szorulása egyre nyilvánvalóbb. A korábbi szuperhatalom, Oroszország feltámadása, Kína és India globális szereplővé válása, továbbá a regionális hatalmi státusra törekvő Törökország, Brazília és Pakisztán példáját is felsorolja a szerző. Emellett a Sanghaji Együttműködési Szervezetre is kitér, mint az „USA-mentes” új gazdasági összefogás példája. Ezzel kapcsolatban tárgyalja az USA-dollár világméretű visszaszorulását is. Helyes a szerző megállapítása, amelyet Francis Fukuyama elmélete alapján fejt ki, amely szerint a 2008-as válság, továbbá az euró válságának igazi oka az elmúlt 30 év szabadjára engedett pénzügyi (vad) kapitalizmusa. Zárásként ismerteti a Nyugatot (Észak-Amerika, Nyugat-Európa) sikerességének múltbeli okait: a keresztény

értékrend, a protestantizmus, az országok intézményrendszere.

A *Törésvonalak az Európai Unión belül* című fejezetben kitér a multikulturalizmus válságára, amely az Unióban érzékelhető a legjobban. Kifejti, hogy az európai integráció nem történhet a nemzetállami létezés rovására, a nemzetállamok nem szűnhetnek meg, illetve nem adhatják fel teljes szuverenitásukat. Részletezi Európa demográfiai válságát és az egyre nagyobb számú bevándorlás által okozott problémákat: Carl Schmitt, a politikai filozófia egyik német klasszikusa szerint egy politikai közösség alapfeltétele a homogenitás. Egy demokrácia eszerint csak homogén társadalomban jöhet létre, amelyben megvalósul a vezetők és vezetettek egysege. A többségi társadalom mindig a homogenitásra törekszik. Éppen ezért a multikulturalizmus csak a többséggel szemben, antidemokratikus módon érvényesülhet. Az alternatív (underground) kultúra lehet vonzó néhány értelmiségi csoport számára, de össztársadalmi szinten lehetetlen multikulturális társadalmat szervezni, hiszen a többség elutasítja azt (24. o.). Kiemeli, hogy a multikulturalizmus idővel nemzetbiztonsági kockázatot is jelenthet, mert a történelemben, a különböző kultúrák, etnikumok együttélése hosszabb távon nem fenntartható. A többségi társadalomra tehát mindig is szükség volt, viszont a liberálisok nehezen látják be, hogy a modern nemzetállamok működőképességét mindenütt a többségi társadalom megléte biztosítja. Mivel ezt egyre több nyugati országban felismerték, kötelezik a bevándorlókat az asszimilációra. Az európai identitászavarok részletezése után, a témához kapcsolja az európai baloldali és liberálisok általános értékválságát is, amely abban is érzékel-

hető, hogy nem tartják megőrizendőnek az európai nemzetállamokat és a tradicionális értékrendet: „a baloldali kultúrateremtő képessége régen megszűnt”. A liberális, baloldali, internacionalista (globalista a szerző szavai szerint) erők támadásai már kiterjednek a hagyományos európai, keresztény értékrendekre is, eddig csak a gazdasági téren voltak érzékelhetőek átalakítási kísérleteik. A szerző értékelése alapján, a baloldali és liberális értelmiségiek egy része több mint kétszáz éve küzd a hagyományos európai struktúrák szétverése érdekében. A baloldali és a liberálisok elvetnek minden nemzeti kulturális jellemzőt, mert szerintük minden kultúra értékes, így egyiknek sem lehet kitüntetett helyzete. Akkor is ezt a felfogást követik, ha ez ellentétes a többségi társadalom normáival. A szerző erre kiváló francia és svájci példákat mutat be, tehát nem érheti az a vád, hogy csak magyar esetekkel foglalkozik.

Végezetül pedig bemutatja a válság hatását a demokráciák működésében. Kifejti, hogy miként roncsolták széjjel a demokráciába vetett bizalmat több európai országban, ahol az országok vezetői inkább a pénzügyi-gazdasági érdekcsoportok mellé álltak, mint országaikat védték volna. Jellemző példa volt erre az olasz és a görög helyzet, ahol nem választott, szakértői kormányok alakultak, hogy végrehajtsák a megszorításokat. Továbbá kitér a „kettős sebességű” Európára is, ahol a német „motor” versenyelőnybe került a többi, döntően dél-európai országgal szemben.

A *Magyarország és az Európai Unió* című fejezetben a szerző feleleveníti a történelmi előzményeket, illetve a visszaéléseket, amelyek a mi kárunkra történtek (kezdve a szocializmus időszakáig visszanyúló

kapcsolatokra). Olvashatunk az Európai Gazdasági Közösség, majd későbbi Európai Unió korántsem „partner” magatartásáról. Itt kerül bizonyításra, hogy az Európai Bizottság elmulasztotta meghozni a szükséges intézkedéseket 2002 és 2010 között, amikor a magyar költségvetés hiánya horribilis szintre emelkedett (ugyancsak itt jelzi, hogy a görög válság valószínűségéről is tudtak, mégsem tettek ellene semmit, tehát többszörös mulasztás terheli az Unió intézményeit). A szerző kiváló összhangban felsorolja, hogy érdekes módon a második Orbán-kormány hivatalba lépése után az Unió adminisztratív és médiatámadásai rögtön megindultak, mintha a polgári kormány lenne a felelős az elmúlt időszak hibáiért.

Az *Előzmények* című főfejezetben részletesen kifejti a magyar baloldal és polgári radikális/liberális politikai csoportok történelmi hátterét, visszanyúlva egészen a 19. század végéig. Vázolja a baloldali csoportok sokszor nemzetellenes cselekedeteit (idesorolandó a kommunista mozgalom is), illetve több hasonló vonásra hívja fel a figyelmet a múlt és a jelen között. Az olvasónak feltétlenül ismernie kell a történelmi előzményeket, különben nem feltétlenül fogja megérteni a magyar baloldal ideológiai motivációit. Mivel az általános történelemoktatás során nem szentelnek időt ennek kifejtésére, itt megfelelően pótolta a hiányosságokat a szerző. Kiterjed a Károlyi Mihály vezette intellektuális körökre, a kommunista/szocialista mozgalmakra, zárul pedig a késői MSZMP, majd az MSZP és SZDSZ ideológiai hátterével. Végezetül részletezi a mai ideológiai szakadékokat a bal- és jobboldal között. Véleménye szerint a Nemzeti Együttműködés Rendszere nem alkalmazható a baloldalra, mivel ők

nem tudnak szabadulni káros ideológiai meggyőződéseiktől. Hiszen pont azok a baloldali-liberális értelmiségi körök osztorozzák a második Orbán-kormány „antidemokratikus” intézkedéseit, melyek mélyen hallgattak akkor, amikor 2006. október 23-án a békés tüntetők erőszakos rendőri oszlatása bekövetkezett, illetve amikor az országot adósságválságba sodorták a baloldali kormányok. Nagyon helyesen kitér arra is, hogy az 1990-ben a hatalomba bekerült SZDSZ biztosította azt, hogy elmaradt a kommunisták elszámoltatása, és utódpártjuk bekerült a magyar politikai életbe. Ugyancsak fontos részekre világít rá a szerző, amikor párhuzamosságot lát az 1919 utáni baloldali emigráció és a mai magyar baloldal viselkedése között: amikor a magyar nép elutasítja őket, ezt felfogni képtelenek, ez részben „messianisztikus” küldetésstudatukból táplálkozik. Tehát szerintük az igazság, a fejlődés csak az ő oldalukon van (analógia a kommunizmussal), és terveiket akár erőszakkal és az „értetlen és maradi” nép akarata ellenére is végre kell hajtani. Ha kudarcot vallanak, akkor (és a múltban is) külföldi támogatókat keresnek ügyük érdekében (erre utalt Göncz Kinga kijelentése: az Európai Unió a 2/3-os többség valódi ellensúlya). A baloldali körök elszigeteltségét mi sem jellemzi jobban, mint az a tüntetés, amit 2012. január 11-én szerveztek, és amire alig néhány tízezren mentek el, ellenben a kormányt támogató Békemenetben, 2012. január 21-én megközelítőleg négyszázezer támogató vett részt.

Végző főfejezetében, a *Történelmi útkeresztelkedésben*, a szerző részletezi az esetleges megtorló intézkedéseket Magyarországon ellen, hiszen súlyosan megsértettük az amerikai, néhány európai, és természe-

tesen a baloldali és liberális gazdasági körök érdekeltségeit. Kitér a Bajnai Gordon vezette Haza és Haladás Alapítvány háttérére, továbbá a 2011. decemberi–2012. januári eseményekre is, amikor a kormányt teljes támadás alá vették a baloldali és liberális körök, illetve ezzel összhangban a nemzetközi pénzpiacok (a forint árfolyamának zuhanása is ebben az időszakban történt). A korábbi amerikai külügyminiszter, Hillary Clinton is erre az időszakra időzítette durva kritikáját.

Egy másik problémaforrás az Európai Unió és Magyarország kapcsolata, amelyben a szerző figyelemre méltó párhuzamot von a Jörg Haider elleni (1999/2000-es) politikai támadás és az Orbán Viktort ért támadások módszereinek hasonlósága között. Feltérképezi az Európai Unió és a magyar kormány vitáit, ebben a kérdéskörben fejt ki a multinacionális vállalatok különadói miatt kialakult konfliktusokat (pl. a francia kormány támadásait a francia cégek profitszökkenése miatt) és a Magyar Nemzeti Bank körüli vitákat.

Külpolitikai következtetése realista, hiszen az Egyesült Államok érdekeinek maximális kiszolgálása, az „atlantista” irányultság már nem szolgálja az ország érdekeit. Kiválóan fogalmazza meg egyúttal a neoliberais gazdaságfilozófia kritikáját is: a multinacionális (döntően amerikai) vállalatok a transznacionális profitszerzés szociális költségeit kizárólag a nemzetállamokkal fizettetik meg, és ebben az esetben a nemzetállamok eszköztelenné és kiszolgáltatottá válnak. A jövő záloga mégis e vállalatokkal való együttműködés lehet, ezért szükséges stratégiai megállapodásokat kötni velük, amennyiben tiszteletet mutatnak hazánk iránt, és kölcsönösen nyerünk a befektetéseken. További megoldási javaslatokat is felkínál a szerző: ha-

zánkknak a kitörés érdekében folytatnia kell a megkezdett utat, és bármennyire is akadályokat görgöztetnek elénk, szükséges mélyebb kapcsolatrendszert kialakítani az európai versenyképesebb, fejlett régiókkal (elsősorban Németországgal), és az orosz, török, kínai, indiai kapcsolatokat erősíteni kell, a nemzeti érdekek feladása nélkül. Kizárólag a nemzeti érdekek következetes képviselése lehet egy sikeres külpolitika, gazdaságpolitika záloga. A belpolitikai vádakra is választ kell adni, hiszen elfogadhatatlanok azok a kijelentések, hogy hazánk letért volna a demokratikus útról, hiszen a változások eredménye egy többségi alapon szerveződő, polgári ihletésű demokrácia lett.

LENTNER CSABA EGYETEMI TANÁR, NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM: AZ ÚJJÁSZERVEZETT
GAZDASÁGPOLITIKÁK KORA

Már a tanulmány címéből is sejteni lehet, hogy korszakváltáshoz érkezünk. Hazánk 2010-ben megkezdte új szabadságharcát, természetesen az ellenfelek és a problémák teljesen mások, mint a múltban, de a célok változatlanok: függetlenségünk, szabadságunk megőrzése. Jelenleg a hitelezők szorításából, a ránk hagyott adósságoktól akarunk szabadulni. Miért is támadnak minket? A szerző pontos választ ad: „azért, hogy ne tudjunk az önállóság útján elindulni, így továbbra is függjünk hódítóinktól, akiknek az érdekzónáiban élünk” (100. o.).

A szerző a közgazdász szemével kalauzolja az olvasót anélkül, hogy bonyolult közgazdasági modellekbe bonyolódna, és végig közérthetően fogalmazva átláthatóvá teszi a gazdasági háttérét az eseményeknek, hiszen a háttér megértése nélkül nem kaphatunk teljes képet az

elmúlt évek történéseiről. Gazdaságtörténeti bevezetéssel kezdi gondolatmenetét. Röviden összegezve: a magyar nemzet már 1526 óta küzd a fennmaradásért, a túlélésért, Orbán Viktor szabadságharcosokról mondott beszéde is ezt tükrözte. Hazánk jelenlegi helyzetét, magatartását is a túlélés vezérli.

A *Tervgazdasági rendszer romjain* című fejezetében a szerző feleleveníti az elmúlt 25 év gazdasági folyamatait, változásait, reményeit és nagy csalódásait. Kifejti, hogy a gazdasági behatolást megelőzte a kulturális „gyarmatosítás”. A lakosság ugyanis úgy gondolta, hogy a szocializmus végével egyből beköszönt a „fogyasztói paradicsom”. Feleleveníti az 1990-ben érzékelt reményeket, pedig a szakértők már akkor látták, hogy idővel gazdasági gyarmat leszünk. A privatizáció nagy rablása (a lakosság 99%-a kimaradt annak hasznaiból, csak a költségeit viselhették), és a nemzetet ért kár eredménye, hogy sokkal rosszabb állapotban vagyunk ma, mint 1989-ben: most már nem maradt semmilyen nyereséges állami vállalat vagy értékes tulajdon. A rendszerváltó, reményekkel teli generáció mára kiégett, reménytelen, hiszen többségük most munkanélküli vagy rokkant, vagy külföldre távozott, vagy (sajnos ez is gyakori) elhalálozott. Azok, akik az 1990-es években jelentős anyagi előnyökhöz jutottak, most a kíméletlen nemzetközi verseny miatt emésztődnek fel. Jogos a szerző kérdése: mi történt velünk?

A *Téves felzárkóztatási kísérlet* című fejezetben átfogó áttekintést nyújt arra a gazdasági időszakra, ami az 1980-as évek végén kezdődött el, és a 2008-ban kezdődött válsággal zárult. A szocializmus végén megkezdődött az intézményi reform a piacgazdaságra történő átállásra. Biztosították a

külföldi befektetéseket, viszont a külföldi beruházók a privatizáció során nem üzemekeket, hanem piacot vásároltak fel. Sok, a tervgazdaság működésképtelenségéből adódó problémától megszabadultunk, viszont újabbak jöttek a neoliberais piacgazdaság bevezetésével. Ennek következtében tétlenül végig kellett néznünk, hogy fejlett és működőképes könnyűiparunk, élelmiszeriparunk, gépiparunk (Rába, Ikarus, Ganz stb.) teljesen leépült, illetve megszűnt, vagy privatizálták csekély összegért. Végül is a külföldi működő tőkére alapozott, piacvezérelt gazdasági fejlesztés iránya győzött, igaz, más lehetőségünk nem nagyon volt: „azokra a nemzetközi, multinacionális vállalatokra raktuk át a nemzetgazdaságunk alapját, amelyek monopol pozícióik révén képesek az input erőforrásaikat a számukra legoptimálisabb módon megszervezni, biztosítani. Vagyis ott termelnek, ahol a legolcsóbb a munkaerő, legalacsonyabbak az adók, sőt a legmagasabbak az állami támogatások. Ott építik ki a logisztikai bázisaikat, ahol állami beruházásokból a legjobb közlekedési folyosók épültek, ahol legközelebb van a felvevő piac, és a leghatékonyabban képesek a kormányokat befolyásolni” (107. o.). Helyesen fogalmazza meg a mára elterjedt kritikát, amely szerint a multinacionális vállalatok nem veszik ki a részüket az adózásból, ingyen akarják használni az állami infrastruktúrát (támogatások, egészségügy, oktatás, képzett munkaerő, közlekedési rendszerek), viszont a felmerült társadalmi költségeket már az államra hárítják: „ez a külföldi működő tőkére építő modell, mivel költségvetési hiányt termel folyamatosan, örök befektetési terepet ad a nemzetközi pénzintézeteknek” (109. o.). Hazánk is így járt, hiszen fejlett technológiát alig

honosítottak meg nálunk, alapvetően összeszerelő üzemnek használnak bennünket. Sajnos, ez a modell mára még a rendszerváltás időszakához képest is mélyebb recesszióba taszította az országot, mivel mára alig maradt értékesíthető állami vagyon, és a gazdaság teljesen kiégett az adósságteher alatt.

A következő fejezet, *Az aranykor: 1998–2002* az első polgári kormány gazdasági megoldásait és eredményeit mutatja be. A fejezet részletes figyelmet szentel a Széchenyi Tervnek, amely akkoriban jelentős fejlődést eredményezett. A polgári kormány elismerte a multinacionális cégek jogosultságát és megszerzett pozícióit, viszont a kis- és közepes vállalkozások megerősítésére kiemelt figyelmet fordított. A szerző nyomatékosan felhívja a figyelmet, hogy a korábbi kormányok jelentős államadósságot hagytak a polgári kormányra, így ezzel is csökkentették mozgásterüket. Ezenfelül a kötelezően átvett magán-nyugdíjpénztári rendszer jelentősen megterhelte a költségvetést. Ennek ellenére a polgári kormány egy jelentős gazdaságfejlesztést hajtott végre, csökkentette az államadósságot, erősítette a kkv-sektort. Hazánk ebben az időszakban 5%-os gazdasági fejlődést tudott elérni, amely döntően belső fogyasztásból és nem kizárólag exportból származott, hiszen az 1998-ban kezdődött ázsiai pénzügyi válság jelentősen csökkentette az exportlehetőségeinket. A lakosság, az 1990-es évek szinte állandó válságaihoz képest, többszöri minimálbér-emelésben részesült, és kedvező családi adópolitikát vezettek be. A szerző elsőrendű fontosságúnak tartja, hogy a fejlődés nem külföldi hitelek, hanem önerőből következett be, amely az ország fejlődését ténylegesen előrelendítette, szemben a 2002 és 2010

közötti időszakhoz képest, amikor a fejlesztések, életszínvonal-emelések hitelből történtek, tehát nem volt mögötte reális gazdasági háttér. 2002-re hazánk a többi közép-európai országhoz képest gazdasági fölényben volt, mintaoszág lettünk, és ez a tény a külpolitikában is érezte pozitív hatását (nagyobb tiszteletet mutattak felénk).

A *Pusztulás éve: 2002–2010* című fejezetben a szerző részletesen és áttekinthetően felsorolja a szocialista kormányok kudarcait, amelyek végül elvezettek hazánk 2008-ra kiteljesedett gazdasági, politikai, szociális katasztrófájához. Részletezésre kerül a központi költségvetés, az önkormányzatok és a lakosság eladósítása. Kiemeli a polgári kormány és a szocialista kormányok gazdaságpolitikája közötti lényeges különbséget: amíg a polgári oldal a hazai gazdasági szereplőkre alapozva fejleszti a gazdaságot (szigorú és következetes költségvetési politikával), addig a szocialisták a „külső fundamentum” által vezérelt megoldást vezették be, vagyis a nemzetközi vállalatok erőteljes támogatásával képzelték el a gazdaság fejlesztését. A multinacionális szektor mentesült a közteherviselés alól, továbbá hatalmas állami támogatásokban részesültek (ennek forrása a lakosságra terhelt adók és a külföldi hitelfelvétel volt). A kedvezmények egy szűk multinacionális vállalati körnek kedveztek, a kis- és középvállalkozások szinte elszorvadtak. Közben a gazdaság csak papíron, statisztikákban fejlődött, többnyire hitelből (államadósságunk a 2002-es 53%-ról, 2010-re 83%-ra nőtt). A szerző kifejti a lakosság devizában történő szándékos eladósítását, amely csak a válság kirobbanásakor fejtette ki pusztító hatásait.

Ahhoz, hogy a 2007/2008-ban kezdődött válság összefüggéseit és hazánkra

gyakorolt hatását teljesen megértjük, a szerző külön fejezetet szentel ennek (*A modell összeomlása*). Bemutatja a neoliberais gazdasági rendszer működését, a válság előzményeit, döntően az amerikai gazdasági előzményekkel foglalkozik, hiszen ott volt a probléma forrása. Közérthetően, viszont minden részletre kitér, hogy átfogó, tudományos jellegű képet kaphassunk a válságról. Megállapítható, hogy az összeomlás fő oka a neoliberális gazdasági filozófiából levezetett szabályozatlanság, tehát megbukott a piaci önszabályozásba vetett hit. Figyelemre méltó párhuzamosságot vázol fel az amerikai és magyar felelőtlen hitelezési gyakorlat között. Kitér egyúttal a főbb hitelminősítők tulajdonosi hátterére és igénytelen vagy részrehajló besorolási gyakorlatára, hiszen ez súlyosan érintett minket is. Zárásként kijelenthető, hogy az a neoliberális modell omlott össze, amihez hazánk a rendszerváltáskor csatlakozott, a szerző szavaival: „a mintamoddellel együtt mi is elbuktunk” (125. o.).

A *Polgári kormány a láthatáron* fejezetben folytatja gondolatmenetét a neoliberális rendszer kudarcáról. Mivel nem követhetjük a bukott neoliberális modellt, minden gazdasági megoldásnak a magyar szükségleteket kell követnie, nem számunkra káros, idegen ideológiákat. Bemutatja az „unortodox” modell elméleti kezdeteit. Érdekes párhuzamot von a jelenlegi helyzet és az 1990-es évek elején bekövetkezett eseményekkel. A nyugati világ ragaszkodik egy nem működő modellhez, és megköveteli tőlünk is, hogy ezt kövessük, akár saját magunk feláldozása árán is. 1989 után is teljes piacnyitást követeltek, tőkeerős és versenyképes vállalataikkal letarolták az éppen éledező magyar gazdaságot, egyoldalú, számunk-

ra többnyire káros függésbe kényszerítve minket, hiszen egy számunkra idegen modellt kellett követnünk. A neoliberális modell ugyan növelte a gazdasági integrációt, de azzal párhuzamosan csökkentek a társadalmi felzárkózásunk esélyei is. Felvevőpiac lettünk, amelyet a profit kinyerése után hagytak összeomlani.

Mivel a szerző sok gazdasági modellből idézett, ezért *A gazdaságpolitikai eszmék tündöklése és hanyatlása* című fejezetben az elmúlt 200 év főbb (kapitalista) gazdasági irányzatait sorolja fel, így az olvasónak nem kell utánaolvasnia, hogy értelmezze a jelenleg is ható erők gazdasági, gazdaságtörténeti hátterét. A szerző írásának jelentős részét, természetesen, a jelenlegi helyzet leírására és a lehetséges kiutakra összpontosítja. A fejezet végén kezdi meg az „unortodox” gazdasági megoldások filozófia bemutatását is.

Gazdasági eszmefuttatásának legfontosabb fejezete, találóan a *Szabadságharc* címet viseli, hiszen itt kerül kifejtésre az „unortodox” gazdasági elmélet. Itt kerül bemutatásra a gazdasági „szabadságharc” elmélete és gyakorlati összefüggései. Az „unortodox” elmélet lényege az, hogy a gazdaságban az állam aktív szerepet fejt ki, továbbá kiterjeszti a közteherviselést a multinacionális szektorra is (különadók). Ahogy az első polgári kormány idején, központi stratégia a kis- és középvállalkozások erősítése, és olyan gazdasági-jogi megoldások kidolgozása, ahol az értéktelítő munkán és nem a fogyasztáson van a hangsúly. Az állami szabályozó szerepet erősíteni kell, mert a válság következtében a multinacionális szektornak sokkal nagyobb az érdekérvényesítő képessége, és képesek rábírní a nyugati országokat arra, hogy ellehetetlenítsék a magyar „unortodox” megoldásokat. Ezt szükség-

ből is teszik, hiszen a magyar bankadó precedensértékű volt, és több ország is bevezette. Az „unortodox” gazdaságfilozófia egyúttal felelős költségvetési politikát is megkövetel, ezt tükrözi az Alaptörvény Közpénzek című fejezete. A szerző a legnagyobb előretörést abban is látja, hogy a Magyar Nemzeti Bank alapszabályozása is bekerült az Alaptörvénybe, így a korábbi állapotok elméletileg elkerülhetők. Az „unortodox” gazdaságfilozófia is olyan jegybankkal számol, amely mindenekelőtt a nemzeti érdekek képviselője. Ugyancsak helyes az a megállapítása, hogy a Magyar Nemzeti Bank a jövőben aktív szerepet fog vállalni a gazdaság fejlesztésében, támogatásában. Megjegyzendő, hogy ez szükséges. Most, 2013 tavaszán láthatjuk is, hogy a jegybanki folyamatok a közgazdász-szerző egy éve leírt koncepciója mentén történnek.

Jelentős részt szán Lentner Csaba az „unortodox” adópolitika bemutatására, hiszen ez szerves része a mindenkori gazdaságpolitikának. Gondolunk itt a 10%-os társaságiadókulcs és a 16%-os egykulcsos személyi jövedelemadó, illetve a kiterjedt családi adókedvezmény rendszerére. Kitér egyúttal a kormány azon (szabályosan) életmentő intézkedéseire is, amely a devizában eladósodott háztartások, családok megvédésére történtek, így a lakosság jelentékeny részét sikerült megmenteni a biztos utcára kerüléstől (a szocialista kormányok alatt a bankoknak ez nem jelentett problémát). Állításait hiteles adatokkal és statisztikákkal támasztja alá, forrásai az IMF és az OECD, tehát nem lehet elfogultsággal vagy manipulálással vádolni. Zárásként az európai térség fokozatos hanyatlását mutatja be, illetve a térség recessziójának mélyülésével számol. Jelen tanulmány megírásakor,

2013-ban elmondható, hogy a szerzőnek ismét igaza lett.

Az utolsó fejezetekben összegzi a Magyarországot ért nyílt és burkolt politikai és gazdasági támadásokat. Kiterjed a Brüsszelből érkező, általában politikai jellegű támadásokra, és a multinacionális cégek oldaláról érkező gazdasági jellegű támadásokra. A szerző még kitér a multinacionális vállalatok érdekérvényesítő (lobbi) tevékenységére is Brüsszelben, amelynek természetesen mi láttuk kárát. Tárgyalja a forint árfolyamának (sokszor kizárólag politikai indíttatású) heves ingadozását, és egyes országok közvetlen politikai beavatkozását saját cégeik gazdasági pozíciójának védelme érdekében (pl. étkezésijegy-üzletágban, energiaszektorban, ivóvíz- és más közszolgáltatásban). Részletesen bemutatja a hitelminősítők alaptalan besorolásait, támadásait, amelyek következtében adósságszolgálatunk díjai az egekbe szöktek. Kifejtésre kerül az IMF készenléti hitele körüli botrány, és feltárásra kerül a készenléti hitel megtagadásának politikai háttere is. A helyzet érdekes oldala, hogy Magyarország sokkal jobban teljesít, mint más uniós tagállamok, sőt eurótagállamok, mégsem hajlandók elismerni elért eredményeit. Hiszen ekkor beismernék azt is, hogy az „unortodox” eljárásoknak és megoldásoknak mégis van létjogosultságuk, és gazdaságilag fenntarthatóak. Összehasonlításra kerül a Gyurcsány-kormány IMF-hitele azzal az állapottal, amikor 2012 januárjában a mesterséges államcsődöt is kikényszerítették volna a nemzetközi szereplők, csak azért, hogy Orbán Viktor kormányát „megbuktassák”. Hiszen az IMF készségesen adott hitelt az országot csődbe juttató szocialista vezetésnek 2008-ban, viszont megtagadta az egyre jobb eredménye-

ket produkáló polgári kormánytól egy készenléti hitel megadását, amelyet fel sem vettünk volna, csak a piacok megnyugtató végett kellett, és adósságszolgálatunk kamatlábai ezzel is csökkentek volna. Kijelenthető, hogy nem akarnak a polgári kormány számára gazdasági növekedésnek teret hagyni, teljes mértékben politikai okok miatt: „konklúzióként mondhatjuk, hogy a Gyurcsány-kormány teljesítette a nemzetközi befektetők elvárásait, így pénzügyi segílyt kapott. Biztosította az IMF és a Világbank által elvárt neoliberális gazdaságpolitika folytatását” (179. o.).

Végül visszakanyarodva az Európai Unió és Magyarország közötti „belháborúra”, részletes elemzésre kerülnek a 2011. év végi események, amelyek végül meghatározták a 2012-es év első 6-7 hónapját. A szerző előrelátását mi sem bizonyítja jobban, hogy már 2012 áprilisában feltételezte (tehát a könyv rá eső részének befejezésekor), hogy ha az amerikai pénzügyi körök tovább gyengítik a francia-német párosra épülő európai gazdaságot, akkor az európai „magnak” kevesebb ereje lesz minket zaklatni, és így befejeződik az ellentámadások jelentős része hazánk ellen. A júniusi eurómélypont után a kohéziós pénzeket mégsem állították le a jövőre nézve, és a hazánk elleni európai eljárásokat is csökkentették, viszont biztosra vehetjük: nem boszátottak meg nekünk.

Meghatározó a szerző kijelentése, hogy a működésképtelen, csődbe jutott politikai, gazdasági modelleket követni nem lehet, hacsak nem a nemzet feláldozása árán. Az alárendelt országok soha nem tudtak a világgazdaság vagy a külföldiekben meghatározó tényezővé válni. A több oldalról érkező „ostrom” célja

az volt (és az is), hogy visszakényszerítsenek bennünket a fuldokló, csődbe jutott neoliberális gazdasági modellbe. Ez a politikai irányvonal 2010-ben megbukott, és Magyarországnak történelmi esélye van arra, hogy leváljon a zsákutcába jutott neoliberális rendszerről, és kialakítsa saját nemzetstratégiáját minden tekintetben. Az „unortodox” megoldások szükségesek, hogy az országot önálló fejlődési pályára állítsák. Mostani szabadságharcunk erről szól.

ZÁRUG PÉTER FARKAS POLITOLÓGUS,
EGYETEMI ADJUNKTUS, MISKOLCI EGYETEM:
VÁZLAT A MÁSODIK ORBÁN-KORMÁNY KONFLIKTUSAINAK MEGÉRTÉSÉHEZ

A szerző három főfejezetre osztotta írását: 1) a kormányzati hiperaktivizmus és a többségi modell pretorianizmusa; 2) zavarok és konfliktusok, ellenhiperaktivizmus; 3) konszolidáció és kooperáció. A szerzőről közismert, hogy a hagyományos értelemben vett konzervatív eszmeáramlatok követője, viszont ez nem befolyásolja kritikai megközelítését. Politológiai értelemben is gazdag elemzést olvashatunk, amelynek témája a Fidesz–KDNP kormányzásának 2010 és 2012 közötti időszaka. Az elemzés a konfliktusok politikai dinamikája alapján kívánja megérteni az elmúlt időszak eseményeit.

Itt alapvető kiemelni, hogy a szerző külön hangsúlyt helyez annak fontosságára, hogy milyen a „konszenzuális” (meg egyezéssel) politikai modell, és milyen a többségi modell, amelyre Magyarország 2010 után áttért: „mindez történelmi mozgásba hozta Magyarországot, s az új kormány Orbán Viktor vezetésével neki látott a kiüresedett magyar demokrácia újjáépítéséhez, de immár egy többségi

modell mentén” (209. o.). Mivel hatalmas problémákat örökölt a polgári kormány, ezért fokozott sebességgel látott neki a korábbi intézményrendszer átalakításának. Ezt a folyamatot nevezi a szerző kormányzati hiperaktivizmusnak. Mivel az átalakítást a korábbi államapparátus nem akarta végrehajtani maradéktalanul, ezért a győztes párt, a többségi modell értelmében, leváltotta a korábbi személyzetet, és saját embereit helyezte a vezetésbe. Itt a szerző bevezet egy új fogalmat, mivel e kiterjedt pozíciószerző kormányzati cselekvést nevezi „pártpretorianizmusnak”. Viszont nagyon helyesen felhívja arra a figyelmet, hogy a többségi modellek így működnek normálisan (lásd angolszász országok), de a „konszenzuális” rendszerhez szokott pártok és intézmények diktatúrát láttak ebben. A demokratikus intézmények továbbra is megfelelően látták el feladatukat, viszont ehhez a „pártpretorianizmushoz” kapcsolható „forradalmi” kommunikáció is megalapozta a kormányzat konfliktusait.

Az I. fejezetben részletesen tárgyalásra kerül a kormányzati hiperaktivizmus, így a felgyorsított törvényalkotás, a közársasági elnök körüli vita, és még sok más, jelentős konfliktusokat okozó események. Példákkal bizonyítja be, hogy a közintézmények kormányzat általi „elfoglalása” nem igazolta azokat a félelmeket, amelyek egyoldalú pártkatonáskodásról beszéltek. Több esetben is (Alkotmánybíróság, ombudsman, médiahatóság) bizonyításra került, hogy szakmailag helyes döntéseket hoztak, a demokratikus feltételeknek eleget tettek. Viszont sérültek a „konszenzuális” jellegű demokratikus szabályok olyan esetekben, mint a közársasági elnök hivatala (de ez a hivatal már 1990 óta sok esetben nem tudott

megfelelni e feltételeknek, kivétel volt ez alól Mádl Ferenc és Sólyom László elnöksége) és a zárószavazás előtti módosító indítványok gyakorlata során. Hiszen egy „felturbózott” törvényalkotási rendszer (frakciókormányzás) az ellenzék szerepét feleslegessé teszi, viszont a kormány védelmére elismeri a szerző, hogy a nemzetközi környezet támadásai és a súlyos gazdasági helyzet nem tűrt meg egy lassú törvénykezési időszakot. Az I. fejezet végén a szerző kitér a gazdasági hiperaktivizmusra. A 8 éves szabadpiaci „ámokfutás” után a kormányzatnak azonnal cselekednie kellett. Ezt a folyamatot nevezi a szerző gazdasági szabadságharcnak, mivel „unortodox” megoldásokat kellett alkalmaznia az ország túlélése érdekében. Mindenkinek hozzá kellett járulnia a közteherviseléshez: „Orbán célja az volt, hogy a piacgazdaságban vezető pozícióba került bankok, multivállalatok, telekommunikációs cégek húsz év után végre beszálljanak az érdemi közteherviselésbe...” (239. o.). A teljes körű adózás alól a multinacionális cégek sem húzhatták ki magukat, ennek klasszikus példája a bankadó lett, amit azóta már számos európai ország bevezetett, látva a magyar eredményeket. Ezt a gazdasági hiperaktivizmust viszont pretoriánus kommunikáció követte, amely nem kezd párbeszédbe, hanem kinyilatkoztat, utasít. Ez szült sok problémát itthon és külföldön egyaránt.

A II. fejezetben a felgyorsult kormányzati munka miatti zavarokról olvashatunk, amelyek összegezve három fő területen jelentkeztek: a jogalkotási hiperaktivizmus (amely kihatott az egész jogrendszerre); a politikai konfliktusok megoldásának módszere (mivel a többségi modellre töltént átállás nem igényelt ellenzékét); a gazdaságban végrehajtott gyors és tárgya-

lások nélküli változtatások. Mindegyikkel érdemes bemutatni jelleggel foglalkozni: a jogalkotásban alapvetően a frakciókormányzás gyorsasága és a zárószavazáskor végrehajtott törvénymódosítás és az „alkotmányba beemelés” módszere okozott zavarokat. A „konszenzuális” módszerek megszűnése (tehát az ellenzék teljes figyelmen kívül hagyása) alapvetően diktatúrát feltételezett az érintett ellenzékek részéről, és ezt terjesztették külföldön és belföldön egyaránt (alapvetően a baloldali és liberális erők). Fontos kiemelni, hogy itt sokat rontott a pretoriánus kommunikáció mindegyik probléma esetében, hiszen tovább duzzasztotta a konfliktusokat: „e pretoriánus kommunikáció alapvető jellemzője, hogy kinyilatkoztat. Nem dialógusban születik a döntés, az érintett partnerek beleszólásával, de legalább formális egyeztetése mellett, hanem az érintettekkel közlik, hogy mi fog velük történni” (250. o.). Viszont fontos, hogy a 2010-es évben az Európai Unió–IMF párosa kezdte a vitát azaz, hogy kizárólag megszorító politikában gondolkodtak, a lakosság terhére, folytatva a hagyományos neoliberális felfogást. Ezt Orbán Viktor politikailag vállalhatatlannak tartotta, így a multinacionális szektornak is részt kellett vennie a közteherviselésben, ezek pedig ellenhiperaktív módon válaszoltak a helyzetre. Hiszen tudták: ha nem állítják meg a magyarokat, akkor máshol is követni fogják példájukat (lásd: bankadó), és így is történt.

Külön alfejezetben (*Konfliktusok*) kerülnek tárgyalásra azok az ellentétek is, amelyek a belpolitikát határozták meg. Ilyen volt a köztisztviselők indoklás nélküli elbocsátása, a rendőrök korai nyugdíjazásának felülvizsgálata és a rokkantnyugdíjrendszer átalakítása. Fontos kiemelni, hogy ezen alrendszerek nem voltak fenn-

tarthatóak, és sok visszaélés is történt, tehát előbb vagy utóbb korrekcióra szorultak. Ebben az alfejezetben kerülnek részletezésre a közmédia körüli viták, az egyházügyi törvény és a közoktatás (felsőoktatás) átszabása is. Ugyancsak itt olvashatunk a bíróságok és az ügyészségek átalakításáról. Külön kerül részletezésre a pártpolitikai küzdelem, amelyben külön-külön a Jobbik, az MSZP és az LMP ellentámadásait, reakcióit tartalmazza, de itt olvashatunk a civil „ellenmozgalmakról” is (Milla, Demokratikus Koalíció, 4k stb.). Mindegyik különböző céllal létezik, de egy közös pontjuk van: Orbán Viktort diktatornak, a rendszert diktatúrának akarják bemutatni. Mivel a parlamenti ellenzéki pártok az Országgyűlésben elvesztették befolyásukat, ezért európai szintre kívánták vinni a „háborút”. A szerző nagyon helyesen felvázolja a kapcsolatot a nagy multinacionális cégek ténykedése és a Magyarország elleni támadások között. Hiszen e vállalatok örömmel vették, hogy nem ők, hanem az ellenzék terjeszti, hogy itt diktatúrát építenek ki. Így a kezdetben „csak” gazdasági szabadságharc 2011-től már politikai szinten is „szabadságharc” lett. Időközben a Magyar Nemzeti Bank tervezett átalakítása olyan ellentámadást váltott ki Brüsszel és az Európai Központi Bank részéről, hogy 2011 végére súlyos állapot alakult ki, a forint jelentős spekulációs nyomás alá került, így elkerülhetetlenné vált, hogy a kormány normalizálja kapcsolatait az IMF-fel, és ezáltal Brüsszellel is.

Az *ellenhiperaktivizmusok* fejezetben a szerző kifejti, hogy minden kormányzati hiperaktivizmusra lesz egy ellenválasz. Ezek alapvetően a „szemet szemért” elv alapján hatnak, és olyan erőket kapcsolnak be, amikre addig senki sem gondolt. Olyan területekre is átkerülnek a konfliktusok,

tusok, amelyek eddig mentesek voltak tőle. A támadás 3 irányból indult meg: 1) az Európai Unió részéről a „konszenzuális” modellről a többségi modellre való váltás miatt; 2) a nemzetközi tőkebirodalmak és diplomáciai kapcsolataik oldaláról; 3) valamint a globális média baloldali és liberális részéről. Itt összegzésre kerülnek a hazánk elleni támadások, és itt kerül részletezésre a 2012-es év, amikor januárban több ügyben is eljárást indított hazánk ellen az Európai Unió. Gyakorlatilag a konfliktusok végigkísérték az év első felét, amelynek célja az volt, hogy a kormányt visszakényszerítsék az Európai Unió és az IMF által diktált helyzetbe. A szerző azt is bemutatja, hogy egyes országok (főleg Franciaország) szemérmetlenül beavatkoztak belpolitikánkba, hogy megvédjék saját vállalataik gazdasági érdekeit és piacait (budapesti, pécsi vízművek; étkezési utalvány). Ugyancsak részletesen felsorolja az Egyesült Államok részéről érkező támadásokat, az őket kiváltó okokat. A szerző itt vázolja fel a hazánk ellen indított médiakampányt is, amely alapvetően hazugságokon, illetve félreértéseken alapul, és ezt példákkal is alátámasztja. Így érkezünk el 2012 nyaráig, amikor bizonyos értelemben az összes fél visszavett támadásaiból, és a kormány is engedett bizonyos „kéreseknek”, viszont a külföldi szervezetek ezzel elismerték a magyar megoldások létjogosultságát. Az is kiváltó oka volt a bizonyos értelemben vett „kiegyezésnek”, hogy 2013-tól strukturális reformok miatt fog nőni az államháztartás

bevétele, így a meglévő különadók már nem emelkednek.

A szerző utolsó fejezetében (*Konszolidáció és kooperáció*) kifejti zárógondolatait. Helyesen a konszolidációra és együttműködésre helyezi a hangsúlyt, tehát szerinte a kormánynak lassítania kell a tempón, a kommunikációban pedig fel kell hagynia a „pretoriánus” hozzáállással, és a célok elmagyarázására kell helyezni a hangsúlyt. Ugyancsak fel kell hagyni az a kettős kommunikációval, amelyben a kormány a hazai médiumoknak negatív megjegyzéseket tesz az európai intézményekre, amelyekben a tagállamok volt kormányfői és egyéb politikusai ülnek, tehát befolyásolóképességük még erős. Ha e változtatásokat elmulasztják megtenni, akkor ennek ára az ellenhiperaktivizmus fokozódása lesz, beláthatatlan következményekkel. A kormánynak tehát nem kell feladnia az innovatív és „unortodox” módszereit, nem kell feláldozni a nemzeti célokat, csak jobban kell őket kommunikálni a külvilág felé. A szerző helyesen megjegyzi: a jelenlegi helyzetben ez korántsem egyszerű feladat.

JEGYZETEK

- ¹ A kiváló tehetségű, több nyelven beszélő fiatalember (Simon János professzor tanítványa) a *Central European Political Science Review* Vol. 13, No. 48., Summer 2012 számában már publikált egy átfogó tanulmányt a most reflektált témában (*Who are attacking Hungary, and why?* 145–155. o.). A szerkesztőbizottság közlése.